

General-pukovnik
FRANC POGLAJEN

Uloga korpusa u pozadini neprijatelja

U svim operacijama koje su izvodile naše četiri armije, počev od onih na sremskom frontu, pa do onih izvođenih za konačno oslobođenje zemlje, značajnu ulogu imale su naše snage koje su dejstvovala u pozadini neprijatelja. To su bile snage korpusnih sastava, jačine dve do tri divizije, sa artiljerijskim, inženjerijskim i drugim jedinicama rodova i službi, a u Sloveniji i Četvrta operativna zona (u Štajerskoj), koja je imala u svom sastavu jednu diviziju, dve brigade u operativnoj grupi i tri odreda. Sve te snage dejstvovala su u većoj ili manjoj dubini pozadine neprijatelja, u neposrednom ili posrednom sadejstvu sa snagama armija na frontu. Tako su, na primer, u napadnim operacijama Četvrte armije (u ličko-primorskoj operaciji) u pozadini neprijatelja dejstvovala četiri korpusa (4, 11, 7. i 9. korpus), a u završnoj, tršćanskoj operaciji, pošto je Četvrti korpus bio na frontu, tri korpusa. U prvoj fazi tršćanske operacije Sedmi i Jedanaesti korpus dejstvovali su u manjoj operativnoj dubini, sprečavajući pokušaje neprijateljskih snaga da prodru u dolinu reke Kupe na širem području Kočevje — Brod na Kupi — Gorski kotar, da povežu i ojačaju svoju odbranu, te zaustave uspešno nastupanje Četvrte armije. Deveti korpus je u toj fazi dejstvovao u dubljoj pozadini neprijatelja. Međutim, u tršćanskoj operaciji, u završnoj fazi oslobođenja zemlje, pri ostvarivanju strategijskih ciljeva — oslobođenja Trsta i zapadnih delova naše zemlje, Deveti korpus je dejstvovao u neposrednom sadejstvu sa snagama fronta.

Nešto duže ću se zadržati na izvođenju dejstava Sedmog korpusa, koji je za vreme izvođenja ličko-primorske operacije dejstvovao u jugoistočnom delu Slovenije u Dolenjskoj i Notranjskoj. U

вреme izvođenja te operacije u Glavni štab Slovenije stiglo je kratko naređenje vrhovnog komandanta, druga Tita, da se teritorija severno od reke Kupe mora zadržati po svaku cenu. U toku marta i aprila, neprijatelj je sa relativno jakim snagama nastojao da probije odbranu korpusa na reci Krki, da bi ovladao slobodnom teritorijom između reka Krke i Kupe. Njegova namera je bila da razbije jedinice korpusa i izbacih sa te teritorije, a potom da preko te teritorije, osloncem na Kočevski rog, poveže svoju odbranu sa Gorskim kotarom i snagama 97. AK. Da bi svoju nameru realizovao, a pošto napadi na području r. Krke nisu uspevali, neprijatelj je uputio nove snage (nemačke i kvislinške) sa pravca Notranjske na područje Kočevja u dolinu r. Kupe. Cenio je da će sa dva konvergentna udara ostvariti svoju zamisao. Međutim, i ta njegova namera bila je osujećena. Neprijateljski napadi na severozapadnim padinama Kočevskog roga i na reci Krki bili su zaustavljeni dejstvima glavnih snaga u odbrani korpusa. Pomoćne snage korpusa, formirane u operativnu grupu dveju brigada sa artiljerijom i delovima teritorijalnih jedinica, u uspešnim dejstvima na području Kočevja nanele su velike gubitke neprijateljevim snagama, potisle ih ka reci Kupi i na prostor južno od Kočevja, gde su razbijene udarom jedinica sa fronta i sadejstvom operativne grupe. Ovim dejstvima naših snaga bilo je onemogućen poslednji pokušaj neprijatelja da spreči brz prodor divizija preko Čabra, ka Ilirskoj Bistrici, Trstu i Postojni.

Neka iskustva iz dejstava u pozadini neprijatelja

U toku izvođenja operacija poučna iskustva iz dejstava u pozadini neprijatelja mogu biti sledeća:

1. Sve napadne operacije Četvrte armije bile su *kombinovane operacije*, a izvodile su ih glavne snage armije na frontu uz odgovarajuću podršku rodova, avijacije, mornarice i relativno jakih snaga u pozadini neprijatelja. Pri izvođenju tih operacija u manjoj i većoj dubini pozadine neprijatelja dejstvovala su u početku četiri, a u završnoj fazi dva korpusa. Tim snagama neprijatelj je vezivan na širokom prostoru i bio je onemogućen da koncentracijom svojih jedinica na željenom prostoru ojača i organizuje odbranu i spreči nastupanje i brze prodore Četvrte armije ka našim zapadnim granicama. Međutim, korpusi su u pozadini neprijatelja u toku izvođenja armijskih operacija primenjivali skoro sve vidove borbenih dejstava: napade, prepade, odbranu, manevre, pa čak i borbe u susretu.

2. Osim što su svojim dejstvima vezivali neprijateljske snage i nanosili im velike gubitke, korpusi su u pozadini neprijatelja, neposrednim i posrednim sadejstvom sa jedinicama na frontu, izvršavali zadatke operativnog, a u izvesnim situacijama i strategijskog značaja, bilo sprečavanjem dotura operativnih rezervi neprijatelju i sprečavanjem organizovanja njegove stabilnije odbrane, bilo uspešnom odbranom značajnih delova slobodne teritorije. Na taj način oni su učestvovali u stvaranju povoljnijih uslova za brže, odnosno veoma brzo nastupanje prvih ešelona armije na tim pravcima.

3. U izvođenju odbrambenih dejstava Sedmog korpusa na reci Krki i severozapadnim padinama Kočevskog roga, kojim je bila odbranjena slobodna teritorija između Krke i Kupe, primenjen je metod elastične manevarske odbrane sa izrazitim aktivnim dejstvima — napadima, protivnapadima i prepadima. Protivnapadi i prepadi imali su odlučujući značaj u postizanju visoke upornosti odbrane i slabljenju napadne sposobnosti napadača.

4. Korpusi koji su dejstvovali u pozadini neprijatelja dejstvovali su i po drugim elementima njegovog operativnog rasporeda, izvršavajući i one zadatke koje su i druge armije u toku rata izvršavale uz pomoć avio i artiljerijske podrške ili vazdušnih desanata. Osim toga, delom svojih snaga, pre svega, teritorijalnim jedinicama korpusi su izvršavali i druge zadatke izvan područja izvođenja armijskih operacija.

5. Poseban značaj i ulogu pri izvođenju napadnih operacija armija imale su, veće ili manje, slobodne teritorije koje su se nalazile u pozadini neprijatelja. Za nastupanje Četvrte armije pored slobodnih teritorija u Lici, Kordunu i Hrvatskom primorju, takođe je bila značajna povezanost slobodnih teritorija Bele Krajine i Notranjske u Sloveniji sa Gorskim kotarom u Hrvatskoj, preko kojih je usmeravan manevar i prodor armijskih snaga ka konačnim strategijskim ciljevima.

6. Operativno-taktička pokretljivost naših jedinica u pozadini neprijatelja pokazala se veoma značajnom, naročito u kritičnim situacijama. Mada su skoro sve naše jedinice bile sposobne da izvode usiljene marševe, ipak se često njihova pokretljivost pokazala nedovoljnom. U navedenom primeru prebacivanje dveju brigada sa područja reke Krke na prostor Kočevja i reke Kupe izvršeno je pravovremeno, jer je kombinovano maršem i kamionima.

7. Sposobnost protivtenkovske i protivvazdušne odbrane naših jedinica u pozadini bila je slaba. Međutim, zahvaljujući činjenici da neprijatelj nije raspolagao avijacijom i većim tenkovskim jedini-

cama, naše jedinice nisu imale velikih gubitaka. Zbog toga neprijatelj nije uspevao da spreči brze prodore Četvrte armije i uspešno da organizuje odbranu i izvlačenje svojih odsečenih ili okruženih snaga.

8. Artiljerijsku podršku u odbrambenim i napadnim dejstvima Sedmog korpusa ostvarivala je artiljerijska brigada sa 20 topova kalibra 75 mm. U tadanjim uslovima, svojom vatrenom moći i dobrom pokretljivošću, ona je svoje zadatke izvršavala veoma uspešno.

9. Inženjerijsko obezbeđenje vršio je korpusni inženjerijski bataljon, koji je, pored ostalog, bio osposobljen i za prevoz jedinica preko reka gumenim čamcima. Tako je jedne noći u toku aprila čamcima prevezao preko reke Krke borbene delove dveju brigada i jednog jurišnog bataljona, da bi potom, te jedinice napale neprijateljska uporišta na levoj obali reke.

10. Iako je komandovanje u toku izvođenja armijskih napadnih operacija bilo veoma elastično, ipak je bilo jedinstveno. Korpusi koji su pre nastupanja armije u pravcu Like bili u sastavu glavnih štabova Hrvatske i Slovenije, bili su sa početkom nastupanja pretpotčinjeni komandi Četvrte armije. Zavisno od njihovog rasporeda u dubini pozadine neprijatelja određivani su im i zadaci. Osnovna veza bila je radio-veza koja, s obzirom na oskudna sredstva, nije redovno održavana.

Međutim, unutar sastava Sedmog korpusa, pored divizija, odnosno brigada, privremeno su oformljavani i sastavi operativnih ili taktičkih grupa kada je operativna situacija to nalagala. Tako je formirana operativna grupa kod Kočevja, zatim operativna grupa sastava jedne divizije Sedmog korpusa i dve brigade iz Četvrte operativne zone. Ona poslednja je izvršila uspešan napad na neprijateljska uporišta i železnički most u dolini reke Save kod Litije, septembra 1944. godine. Operativna grupa dveju brigada iz sastava Četvrte operativne zone dejstvovala je u sastavu Sedmog korpusa u oktobru i novembru iste godine. Privremeno formiranje grupa brigada, način njihove upotrebe i komandovanja pokazali su se veoma elastičnim i celishodnim.

*Iskustva iz NOR-a koja mogu biti
ugradena u teoriju naše ratne veštine
zasnovane na koncepciji opštenarodne odbrane*

Teorija ratne veštine koju razvijamo, logičan je nastavak ratne veštine narodnooslobodilačkog rata i revolucije. Otuda je razumljivo da su mnoga već proverena strategijska i operativno-taktička is-

kustva iz dejstava naših snaga u toku NOR-a, kao i u okviru izvedenih armijskih operacija, značajna i svrsishodna za upotrebu u našoj ratnoj doktrini opštenarodne odbrane, naravno, prilagođena uslovima vođenja savremenog rata. Pošto je u mogućem budućem ratu i agresiji na našu zemlju, naročito u početnom periodu, za nas važno, pre svega, organizovanje odbrane, postavlja se pitanje: koja iskustva iz narodnooslobodilačkog rata mogu biti ugrađena u našu teoriju ratne veštine? To su, pre svega, sledeća:

Iskustvo u organizovanju uporne odbrane. S obzirom na to da će mogući agresor upotrebiti najsavremenije oružane snage naoružane najmodernijim ofanzivnim oružjem, očito je da moramo iznalaziti takva rešenja kojima ćemo nadoknaditi ili ublažiti za nas nepovoljan odnos snaga koji proizlazi iz mogućnosti savremenog ofanzivnog oružja. Imajući na umu organizovanje odbrane na teže prohodnom brdskom zemljištu, postizanje veće upornosti naše odbrane trebalo bi usmeriti na sledeće:

— *prvo*, na odbrambena dejstva radi sprečavanja brzih prodora duž osnovnih pravaca — komunikacija, na koje će biti usmerene glavne agresorove tenkovske, mehanizovane snage uz najjaču podršku avijacijskim i artiljerijskim jedinicama. Čini se da bi takav način povećanja upornosti odbrane trebalo podvrgnuti dubljoj analizi i pronaći bolju organizaciju i strukturu odbrane pravaca, kao i utvrditi kojim snagama treba izvršavati protivtenkovsku odbranu. U vezi s ovim neophodno je preispitivanje organizacijsko-formacijske strukture naše pešadijske divizije, njenog prilagođavanja uslovima savremenog rata i njene upotrebe na osnovama koncepcije i doktrine opštenarodne odbrane;

— *drugo*, na odnos uloge i organizacije odbrane međuprostora između pojedinih pravaca, odnosno komunikacija. Dobro branjeni međuprostori morali bi predstavljati osnovu za izvođenje neprekidnih i snažnih dejstava duž pravaca na bokove prodirućih snaga agresora. Kad god bi to bilo moguće, jedinice bi, dejstvujući u međuprostorima, morale svoje aktivnosti sinhronizovati i sa jedinicama Teritorijalne odbrane koje bi se našle u manjoj dubini pozadine neprijatelja, ostvarajući sa njima operativno sadejstvo. Takvi zahtevi nameću potrebu da jedinice, predviđene za odbranu međuprostora, budu brdske lake jedinice, odgovarajuće organizovane, naoružane i opremljene i koje bi bile veoma pokretljive i dobro obučene za izvršavanje ovih, tako reći, posebnih zadataka;

— *treće*, na ulogu jedinica Teritorijalne odbrane u pozadini neprijatelja koja treba da budu u funkciji jačanja upornosti odbrane na frontu. Radi se o manevarskim jedinicama Teritorijalne odbrane, čiji bi zadaci bili: neposredno sadejstvo u manjoj operativnoj dubini pozadine neprijatelja i čija dejstva duž pravaca, povezana sa dejstvima jedinica u međuprostoru, moraju doprinositi povećanju stepena upornosti naše odbrane u celini. U vezi sa tim, da bi te manevarske jedinice uspešno dejstvovala one bi morale biti odgovarajuće naoružane i opremljene, lako pokretljive, dobro osposobljene, pored ostalog, i u protivtenkovskoj i protivvazdušnoj odbrani.

2. Sva iskustva iz armijskih operacija u toku NOR-a, usvojena opšta načela koncepcije opštenarodne odbrane, te zahtevi vođenja savremenog rata ukazuju na to da će i ubuduće naše armijske operacije u odbrani i napadu imati karakter kombinovanih operacija sa težištem na frontu. Međutim, biće situacija, kada će se težište morati preneti i na snage koje će dejstvovati iza neprijateljskog rasporeda, odnosno u pozadini. Stoga se u tom smislu naše oružane snage moraju i pripremati.

3. Da bi jedinice Teritorijalne odbrane mogle izvršavati svoje zadatke u pozadini neprijatelja moraju biti dobro organizovane, imati savremeno naoružanje, biti pokretljive i borbena sposobne. S tim u vezi potrebno je i njihovu opremu prilagoditi tim zahtevima koje, za sada, još ne ispunjava.

4. Da bi u uslovima vođenja savremenog rata lake jedinice na frontu i jedinice Teritorijalne odbrane u pozadini neprijatelja mogle što uspešnije dejstvovati bilo bi nužno da se u miru što bolje pripreme. Bilo bi celishodno imati u miru određeni broj takvih jedinica, koje bi se organizovale i sprovodile odgovarajuću obuku vojnika koji bi se prema ratnom rasporedu obavezno rasporedili u takve jedinice. Time bi se omogućilo da se u okviru takvih jedinica organizuju i kraći kursevi za specifična dejstva i neophodni kursevi za rezervne starešine, na dužnostima komandira čete, bataljona i za brigadne štabove, što za sada, ne postoji.

5. Za uspešna dejstva u pozadini agresora od velikog značaja će biti, kao i u NOR-u, savremeno naoružane i opremljene i solidno osposobljene diverzantske jedinice za dejstva na komunikacijama, pozadinske i druge objekte agresorovog rasporeda itd. Time bi diverzantska aktivnost naših diverzantskih jedinica bila ne samo održana već i povećana.

6. Komandovanje u uslovima vođenja savremenog rata, s obzirom na mnoštvo problema koji će se javiti zbog primene najsavremenije tehnike od strane napadača, biće daleko složenije. Taj problem je veoma kompleksan i zahteva posebno razmatranje.

U ovom prilogu spomenuo sam samo neka iskustva iz dejstava korpusa u pozadini neprijatelja pri izvođenju armijske operacije u toku NOR-a koja, po mom mišljenju, imaju veliki značaj i imaće i ubuduće u teoriji i praksi naše ratne veštine zasnovane na koncepciji i doktrini opštenarodne odbrane.